

Şehrin Afızası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT FLAVESİDİR

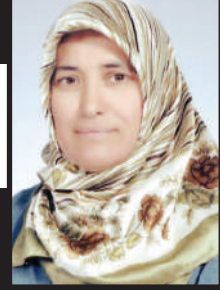
CİLT: 7 • SAYI: 5

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

07- ŞUBAT 2025 CUMA

**RIZA KONYALI
KONYA ŞEHRİNİN
MÜZİK ÇINARIDIR**

ANNE VE BEBEK

ANUŞ
GÖKCE

Anneciğim, bana ninni söyle. Senin sesini yüreğimde duymak, ruhumun derinliklerine hapsetmek isterim. Ninni söyle anneciğim, geçmişten bir esinti, geleceğe dair bir ümidim olsun.

Henüz dünyaya açmamış gözlerime senin ninnilerin ışık olsun, yolumu aydınlatsın. Anneciğim beni okşa, sev. Senin ellerin vücuduma değdikçe kendimi daha güvende hissediyorum.

Anneciğim benim burada canım sıkılıyor. Bana en güzel sesinle türkülerini söyle. Şen türküler söyle. Senin türkün de sevmek olsun. Ayrılık, ölüm olmasın. Kavga olmasın. Sen türkülerini söyle ki ben dünyaya gelince sesine aşına olayım. Seni başka yerlerde aramayayım.

Anneciğim, beni nasıl bir dünya bekliyor? Bana dünyanın renklerinden, ateşin sıcaklığından, rüzgârın hırçınlığından bahset. Rüzgârın sesi seni korkutuyor mu? Gök gürliyor mu? Gök gürlemesinden korkuyor musun? Benim gibi saklanacak bir yer arıyor musun?

Anneciğim üşüyor musun? Bulunduğun yer soğuk mu? Bazen buz gibi ellerin beni okşarken ürperiyorum. O anda öyle üzülüyorum ki senin ellerini ısıtamadığım için kendimi suçladığım bile oluyor. Hem kendine hem de bana bakmak senin için zor olsa gerek.

Anneciğim bana insanlardan bahset. İnsanlar nasıl? Birbirlerini seviyor mu yoksa kavga mı ediyorlar? İnsanlar ne-

den birbirleriyle kavga ederler ki? Onlar beni duymuyor sanıyorlar ama ben her şeyi duyuyorum. Arkadaşıma sert sesle konuşan çocuğu, müşterisini kandırmak için bin takla atan adamı, sağlam meyve yerine çürük malları koyan pazarcıyı görüyorum anne. Sahi insanlar neden birbirini kandırırlar bir türlü anlayamıyorum.

Anneciğim sen onlara sevmeyi öğret. Ben doğduğumda onları hep sevimli görmek istiyorum. Beni sevsinler istiyorum. İnsanlar beni kucaklarına alıp sevecekler mi yoksa dünyayı kirletecek birisi daha geldi diye nefret mi edecekler?

Bana sevmeyi öğret anneciğim. Ben dünyaya gelince gözlerimi açar açmaz senin yüzünü görmek, sesini duymak istiyorum. Beni okşarken sevgi dolu gözlerini görür gibi oluyorum. Ancak net göremiyorum. Gözlerinin rengini seçemiyorum.

Anneciğim bana gülümsemeyi öğret. Sen gül ki ben de gülmeyi öğreneyim. Dünyaya gelince ilk gülücük attığım kişi sen ol isterim.

Anneciğim bana babamı anlat. Ne zamandır sesini duymuyorum. Artık benimle ilgilenmiyor mu? Şimdilerde neden bana dokunmuyor? Bana, uslu dur, kızım, anneni sakın rahatsız etme demesini çok özledim. Yoksa babama bir şey oldu da benden mi gizliyorsun? Ne

İÇİNDEKİLER

• ANNE VE BEBEK

ANUŞ GÖKCE

• BEDRİ YILDIRIM'IN TİYATRO HATIRALARI
MUSTAFA ÖZCAN• RIZA KONYALI KONYA
ŞEHİRİNİN MÜZİK ÇINARIDIR

ÖMER TOKGÖZ

• BİR KİTABIN ARDINDAN

FATMA TUTAK

olur anneciğim babama söyle, beni eskisi gibi sevip okşasın.

Anne yanaklarına inen iki damla gözyaşını elinin tersiyle silerek;

-Merak etme yavrucuğum. Baban birkaç günlüğüne şehir dışına gitti. Gelince ona söylerim.

Ah anneciğim! Seni ve babamı çok öz-lüyorum. Bir an önce doğmak, dünya gözleriyle yüzünüzü görmek, kokunuzu duymak, nefesinizi içime çekmek sesinizi işitmek istiyorum. Minicik ellerimle ellerine dokunmak, babama gülücükler atmak istiyorum.

İnşallah kızım, inşallah.

Anne derin düşüncelere daldı. Ne diyecekti? Daha dünyaya gelmeden yetim kalan yavrusuna babasının öldüğünü söyleyebilecek miydi acaba? Nasıl diyecekti ona, "Senin baban amcanın düğününde havaya sıkılan kör bir kuşun tarafından vuruldu." diye? "Sevincimize kan bulaştı. Hayata eksik başladık."

Başını öne eğdi. Derin bir of çekti. Sanki karşiki dağlar yerinden oynadı, taş toprak rüzgârla birlikte toz duman olmuş başından aşağıya dökülmüştü.

NİNİNİ

Ninni bebeğim ninni
Sağlıcakla büyüsün
Kırmızı gül goncası
Kokusuyla büyüsün

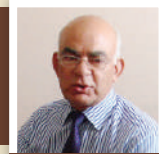
Ninni bebeğim ninni
E bebeğim e e e e
Beşiklere belesin
Sırmalara sarılsın

El bebek gül bebeksın
Gülesin hep ninni
Ninni bebeğim ninni
E güzelim... e e e e ...

Bir tanesi büyüsün (ninni)
Gül danesi büyüsün (ninni)
Anuş'un gözü aydın (ninni)
Can paresi büyüsün (ninni)
E bebeğim e e e e ...
26 Ocak 2025 Havzan- Konya

MESNEVÎ'NİN GÖLGESİNDE

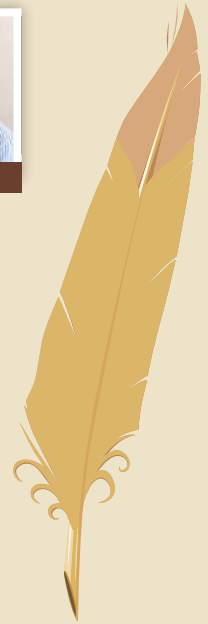
AHMET SEVGİ

پند فعلی خلق را جذاب تر
که رسد درکوش هر بی جان و کر

*İşle olan öğüt, halkı daha ziyade çeker,
çünkü bu öğüdü sağırın bile
can kulakları duyar. (Hz. Mevlânâ)*

ÖRNEK DAVRANIŞ

*Vaazlar, öğütler kavîî değil, fiilî olmalı,
Örnek davranışlar, nasihatlerden önce gelmeli.
7 Şubat 2025 (Ahmet Sevgi)*

BEDRİ YILDIRIM'IN TİYATRO HATIRALARI

Giriş

Bedri Yıldırım Konya'da Rüştü Özal Belediye Başkanı iken Belediye Başkan Yardımcısı idi. Bir ara gençlerin devamlı ısrar ve ricaları üzerine Meramspor Kulübü Başkanlığını kabul etmiştir. Sosyal işlerdeki feragatli çalışmalarıyla tanınan, uzun yıllar Beden Terbiyesi Bölge Müdürlükleri yapmış birisidir. ¹

1313(1897)'da doğmuş olan Bedri Yıldırım hakkında basında şu bilgilerle karşılaşırız. "Bedri Yıldırım, aslen Konyalıdır. Birçok büyük hizmetlerde bulunmuş olup Atatürk'ün Gazi Mustafa Kemal imzasıyla Büyük Millet Meclisinden takdimnameler almış olup İstiklâl Madalyası, Ağrı harekâtından dolayı iki takdimname, Kızılay ve Hava kurumlarından muhtelif takdimnameler, Birinci cihan harbinden harp madalyası ve muhabere gümüş liyakat madalyalarıyla taltif edilmiştir. Sosyal hayatta 22 telif tiyatro eseri ile 6 romanı mevcuttur. Sivil hayatta Divanı Muhasebat Murakıbi iken B.M.M namına buğday kurumu silolar raportörlüğü, inhisarlar mütedavil sermaye hesapları tetkik heyetinde bulunmuş, Beden Terbiyesi müfettişliği esnasında İstanbul, Diyarbakır, Antalya, Hatay, Mersin ve İzmir tahkikatlarıyla temayüz etmiş ve bilahare Ankara Belediyesi Özlük ve Yazı İşleri Müdürlüğünde bulunmuş ve buradan da naklen şimdiki vazifesini görmek üzere Konya'ya gelmiştir." ² 1952 yılında Yeni Meram'da çıkan "Kore Gazilerimize Bayram Hediyesi" başlıklı haberdan öğrendiğimize göre o sıralarda Bedri Yıldırım'ın Muharrir Aranıyor adında bir perdelik komedisi prova edilmektedir. ³ Bu oyun, 21-22 Haziran 1952 Cumartesi ve Pazar akşamları, Yardım Sevenler Derneği yararına oynanmıştır. ⁴

Konya'da Belediye Başkan Yardımcısı iken bir şehir tiyatrosu kurma teşebbüsüne geçer. Bir takım tiyatro sever Konyalı aydınlarla Konya

MUSTAFA ÖZCAN

Sahne Birliğini kurdu. Bunun kuruluş çalışmalarını bir yazımıza konu edinmiştik. ⁵ Şimdi de Bedri Yıldırım'ın yerel basında zaman zaman çıkan tiyatro hatıralarına yer verdiği yazılarından söz edeceğiz.

Tiyatroya İlişkin Anılar

Yıldırım, tiyatroya çok meraklıdır; piyes, skeç, radyo oyunu yazmıştır. İyi bir gözlemcidir. "Herkes Ağzını Açar" başlıklı yazıda konuşmaktan ziyade dinlemeyi tercih ettiğini, kahve, sinema, lokanta, daire, müessese, muayenehane gibi her gün girilip çıkılan yerlerde ne yapıldığına ne konuşulduğuna dikkat ederek, halkın nabzını tuttuğunu belirtir. Oralardaki konuşmalarda, garibine giden hususları fırsat buldukça bir kenara not eder. Bu notlardan yararlanarak Ankara'da 19 Mayıs Stadyumu'nu radyoda bir skeçle tasvir etmiştir. ⁶

Yazar Bahçekapı'da gazetecilerin sık sık gittiği bir lokantada iki muharrir arkadaşı tarafından öğle yemeğine davet edilmiştir. Yemekten sonra Babiâli'ye doğru uzanırlar. Arkadaşlarından birisi aşağı yukarı 30 senelik gazeteci, diğeri ona yakın bir zamanda mesleğe hizmet etmiş birisidir. Eskiden **Şehbal, Resimli Kitap** gibi gazeteler çıkardı diye sohbet başlar, matbaaya kadar konuşma sürer. Matbaada iken içeriye 25 yaşlarında bir genç girer. Adı Semih Boşver'dir. Onların gazete çıkaracaklarını duymuştur. Bu gazetede çalışmak istediğini söyler. Daha önce birkaç gazetede çalışmıştır. İhtisasa önem vermez. Gazetecilik anlayışı kötüdür. Kalemimi nesnel olarak kullanmak istemez. Mesela tiyatrodaki şöyle bir şey yapabileceğini belirtir. Ona göre gazete idaresi ile tiyatro mensuplarının ilişkisi önemlidir. İsterse çok güzel oynanmış bir eseri iki paralık edilecektir. Büyük puntolu bir başlık: "Dün Gece

1- "Meramspor Başkanı," Yeni Meram, Sayı. 432, 16 Kasım 1951, s.1-2

2- "Belediye Başkan Muavinliği", Yeni Meram, Sayı. 334, 5 Ağustos 1951, s.2

3- "Kore Gazilerimize Bayram Hediyesi", Yeni Meram, Sayı. 670, 14 Haziran 1952, s.2

4- "İlan", Yeni Meram, Sayı. 673, 18 Haziran 1952, s.2

5- "Konya Sahne Birliği", Konya, Sayı.34, 2003, s.80-88

6- Bedri Yıldırım, "Hafta Baş Yarenliği: Herkes Ağzını Açar", Yeni Meram, Sayı: 505, 28 Ocak 1952, s.3

Molyer Katledildi" gibi yazabilecek, yanlış bir mizansen, fena bir dekor, kötü bir aksesuar, rollerini ezberleyemeyen oyuncular diye devam edebilecektir. Başka bir eleştirmen çıkıp da aksini iddia eder ve ispatlarsa ona da "boş ver" deyip geçecektir. Sükût edecek, kulaklarını tıkayacaktır. Bedri Yıldırım, bu genç muharririn adresini alıp, gazete yahut mecmuanın çıkmasına daha bir ay var deyip başlarından savdıklarını söylemektedir.⁷

"Artuk Yeter!" yazısı ise oyuncuların kaptısı ve ihtirası üzerinedir. Yazarın belirttiğine göre olay, 1940 yılında geçer. Ankara'da, "Suçlu Kim?" adlı bir piyes, Çocuk Esirgeme Kurumu yaranna temsil edilecektir. Bu piyes, iki gün iki gece oynanmıştır. Piyenin temsil macerası şöyle olur: Daha önce bütün biletler satılmış, boş bir yer kalmamıştır. Bazı loca ve koltuk biletleri plase olarak dağıtılmış, mesela bir loca için 100 lira, iki koltuk için de 50 lira gibi bağışlar olmuştur. Masraf çıktıktan sonra hasılatın yarısı Çocuk Esirgeme Kurumunun, yarısı ise piyeste görev alan oyunculara verilecektir. Piyenin rejisörlüğünü İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndan tanınmış bir arkadaşı üstlenmiştir. Ön planda gelen rollerden birini de bu arkadaşın(rejisörün) eşi üzerine almıştır. Aktörlerin rollerine ve kabiliyetlerine göre ücretleri kararlaştırılmış, bittabi aslan payı da rejisörle eşine düşmüştür.

Hasılatın beklentilerin üzerinde olduğunu sezen bu kan koca, bir şeyler daha koparmak amacıyla ilk temsilin verildiği gün, perde açılmadan on dakika önce ufak bir bahane bulurlar. Kadın oyuncu görevini bırakıp sahneden ayrılır, tabii yerine dublör de yoktur. Ortaya beklenmedik bir sorun çıkmıştır: Rejisör, Bedri Yıldırım'ın yanına gelir: "Azizim, bizimki fena halde sinirlendi, bıraktı gitti. Sebep olarak da önüne gelenin işine karıştığını söyledi" der. Bedri Yıldırım, sahneye çıkmakta nazlanan bu insanların kendilerine bir oyun oynadığını fark etmiştir. Rejisöre şöyle der: "Azizim hem rejisör hem de aile reisi olmak sıfatıyla eşinizi idare edemedikten sonra benim yapacağım bir iş yok. Beyhude vakit kaybetmiş olurum. Ben daha evvel bu işlerin böyle olacağını düşünerek gizlice hazırlanmıştım. Üzülme, başka bir bayan bu vazifeyi yapar." Bu cevap karşısında rejisör telaşlanır: "Hiç prova yapmadan nasıl sahneye çıkar. Ben rejisör olarak buna müsa-

ade edemem." der. Bedri Yıldırım, onun da kolayı var, hemen gazetelere ilân ederiz. Bu piyesin rejisörü her ne kadar filan kişi ise de rahatsızlığı dolayısıyla meşgul olmadı. Piyesi falan zat idare ediyor" deriz deyip hemen kalkar. "Bayan için hemen âmirinden izin almalı" diye konuşur. Telefona sarılır. Uydurma bir numara çevirir. Olayı anlatır, bayan için izin ister. Daha sonra da müstahdeme "hemen bir taksi çağırın, gidip bayanı alayım" der. Tam taksiye bineceği sırada Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan da olacağını sezen rejisör "Kardeşim bu kadar çalıştık. Piyesi rezil etmeyelim. Mümkünse evvela bizim eve uğrayalım. Eşimle bir konuşayım. Şayet gelmezse öteki bayanı buluruz" cevabını verir. Bedri Yıldırım da vaktinin çok az olduğunu, ancak oyuncunun evinin kapısında iki dakikadan fazla bekleyemeyeceğini, gelmezse öbür bayanı bulacağını" söyleyerek şoförün yanına atlar. Rejisörün evine giderken oyuncu hanıma, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin önünde rastlarlar. Eve gitmemiş, yolda onları beklemektedir. Rejisör taksiyi durdurur. Gidip, eşile konuşur, birlikte taksiye dönerler. Bayan, "Sizin hatırlığınız için dönüyorum" der. Neticede piyes başarıyla oynanır. Hisselerine düşen parayı almışlardır. Ancak cidden terbiyeli, nazik, her bakımdan kültürlü olan bu kan kocanın düşükleri hatayı yüzlerine karşı söyler. Aslında ne böyle bir kadın oyuncu vardır, ne âmir, ne de memur vardır. Onlara adeta ders vermek istemiştir. Bedri Yıldırım, bu iki sanatçıyı evine davet eder. Onlara olanı biteni anlatır. Rejisörle eşi kaptısı ve ihtiraslarının kurbanı olmuşlar, yaptıklarından pişmanlık duymuşlardır.⁸

Yeni Konya gazetesinde çıkan bir yazısında Mehmet Önder, Bedri Yıldırım 'dan yazılarında Konya'dan bahsetmesini ister. Mehmet Önder'in ilgisine teşekkür eden yazar, "o zaman ben de size 7-8 sene evvel Konya'da geçmiş bir vakayı nakdeleyim" şeklinde cevap verir.

Vaka şudur: Yazar, rahmetli Vali Fuad Tuksal zamanında müfettiş olarak Konya'ya gelmiştir. Bazı dostları onun tiyatroyla uğraştığını bildiklerinden Kavga Sonu adlı bir piyesini Belediye Sineması'nda temsil ederler. Bu komedi, tiyatro adabına, muaşeretine dair bir konferansla başlar. Halkın içerisinde birisi konferansı verene çatar. İş sahneye akseder.

7- "Boş Ver!", Yeni Meram, Sayı. 512, 4 Şubat 1952, s.3-4

8- "Hafta Başı Yârenliği: İhtiras!" Yeni Meram, Sayı. 526, 18 Şubat 1952, s.3

9- Bedri Yıldırım'ın bu Kavga Sonu adlı eseri Ankara Halkevi'nde 1938 yılında oynamıştır. Bkz. Prof. Dr. Nurhan Karadağ, Halkevleri Tiyatro Çalışmaları 1932-1951, Ankara 1998, s. 234

İki perdelik konu bu süreçle tamamlanır.⁹ Konferansı veren zat rolünü Namık Ayas üstlenmiştir. Halk içerisinde bulunan ve konferansçıya çatan Âli isimli rolü de zamanın Elektrik Şirketi Muhasebecisi Sabit Cinoğlu üzerine almıştır. Oyundan evvel polise, yapılacak münakaşanın rol icabı olduğu söylenmiş ve kimsenin müdahale etmemesinin sağlanması rica edilmiştir. Bedri Yıldırım, Vali Fuad Bey'e de bu piyesin sürprizli olduğunu söylemiştir.

Namık Ayas, konferansına başlar. Medeni memleketlerde tiyatrolara, sinemalara, kapalı yerlerdeki topluluklara nasıl gidildiğini, ne suretle hareket edildiğini anlatır. Başında şapka ile sırtında paltosu, öksürüklü, aksınlı, fındık, fıstık, kabak çekirdeği yemekle meşgul bir adam rolünü yapan Sabit Cinoğlu da konferansçının tam tenkit ettiği bir adam olduğundan bittabi yine rol icabı birdenbire feveran eder: "Beyefendi! Artık yeter!.. Burada herkeşe muaşeret dersi mi veriyorsunuz. Kimseye tahkir etmeğe hakkınız yoktur!" diye başlayan karşılıklı söz söyleme, atışma üzerine, konferansı dinleyen Vali Fuad Tuksal birdenbire asabileşir. Daha evvel kendisine yapılan hatırlatmayı da unutmuştur.

Vali son derece doğru, mevzua vakıf, temiz bir insandır. Yalnız fazla acul, titiz, asabi ve evhamlıdır. Bedri Yıldırım'a göre işte bu aceleciliğinden dolayı soğukkanlılığını kaybetmiş, locasından ayağa kalkarak, "Polis, polis!" diye bağırarak, "Ben Valilik salahiyetimi istimal ediyorum. Bu adamı tevki ediniz" demıştır. Polis memuru bu hareketi de tiyatronun bir parçası sanmış, hareketsiz kalmıştır. Bedri Yıldırım ise Valinin locasına koşmuş, vaziyeti anlatmış, çok üzölmüştür. "Merak etmeyin, beğim. Yalnız siz aldanmadınız. Aynı hadise Manisa'da da olmuş" diyerek onu teselli etmiştir. Hatta kendisine daha önce söylediklerini tekrarlamıştır. Kısacası Vali Bey, acele edişinin neticesinde fena duruma düşmüştür.¹⁰

Bedri Yıldırım'ın bir de "Bizim Operet"le ilgili hatıraları vardır. Yazar, daha önce Benliyan, İstanbul ve Süreyya Paşa operetlerini izlemiş, Muhlis Sabahattin'in çalışmalarını görmüştür. Kısaca yazar bu alandaki meşhur operetçileri seyretmiş, belli bir birikime ulaşmıştır. Bu tiyatro kumpanyalarından sonra Avni Dilligil'in "Bizim Operet"ini merak etmiş, bek-

lentisi yükselmiştir. Gelgelelim, temsillerini izledikten sonra bizzat Avni Dilligil ile konuşmuş, onun kumpanyasının da Ses Opereti, Muammer Karaca gibi bir revü kumpanyası olduğunu anlamıştır. Avni Dilligil'in hakiki bir operet kumpanyası kuramadığı kanaatine varmıştır. Veda ederken duygularını anlatan Avni Dilligil, Bedri Yıldırım'a şu sözleri söyler: "Ne yapayım, eğer zengin bir adam olsaydım veyahut elimden tutan olsaydı, âşığı olduğum sanatı bu vadiye dökmezdim. Ben ve 25 arkadaşımı ekmek parasını çıkarmak için kendi arzu ve fikrime göre değil, halkın istediği gibi yoldan yürümek mecburiyetindeyim"

Bedri Yıldırım, Avni Dilligil'in bu sözlerine hak vermiştir. Toplumumuz, henüz gerçek tiyatroyu anlayacak ve ona rağbet gösterecek seviyeye maalesef gelememiştir. Bir eğlence yerine değil, bir okula gidiyormuş gibi tiyatrolara koşacağımız günler uzak mı diye sormuş, bu işlerin teşvik ve himâye edilmesi gerektiğini hatırlatmıştır.¹¹

Yazar, daha önce söylediğimiz gibi Konya'da bir tiyatro faaliyetinin olmasını arzu eder. Gelgelelim bunun çeşitli güçlükleri vardır. Konya bilindiği üzere asırlarca birkaç Türk devletinin merkezi olmuş, dünya çapında bilginler, insanlar yetiştirmiştir. Havası, suyu, yerleşim yeri, her şeyi mükemmel bir şehirdir. Bu medeniyet diyarını görmeye binlerce yabancı gelir. Özetle o sıralarda 63 vilayetin içerisinde seçilmiş bir şehirdir.

Bu kadar ünlü bir şehrin şöhretine uygun bir tiyatro yoktur. Bunu kurmak için memleketin sevilmiş aydınları bir araya gelip çalışır. Her şey hazır, her imkân vardır. Fakat sahneye çıkacak bayan oyuncu bulamazlar. Kollar sıvanır evvelâ kadın memurlara gidilir. Memur olarak erkek gibi çalışan bu kadınlar, çeşitli mazeret sunmuşlardır. Dansa, kokteyle, baloya giderler ama sahneye izin alamazlar. Yani aileler izin vermez. Kısaca herkes çeşitli bahaneler ileri sürmüştür. Bedri Yıldırım, gazete yolu ile bu eksikliği duyurur. Hatta sahneye çıkacak hanımın (genç kızın) zaruri masraflarını da karşılamaya hazır olduğunu bildirir. Bedri Yıldırım, Sahne Birliğini kurmaya çalışırken, kendilerine (oyuncu olarak) katkı yapacak ciddi bayanlara, genç kızlara hitap ederek, "içinizde böyle bir kahraman yok mu? diye sorar.¹²

Kazım Koroğlu, Bedri Yıldırım'a hitap ettiği

10- "Sen de Haklısın", Yeni Meram, Sayı. 563, 25 Şubat 1952, s.2-3

11- "Haftabaşı Yarenliği: Bizim Operet", Yeni Meram, Sayı. 577, 10 Mart 1952, s.2

12- "Bir Kahraman Bayan Arıyoruz", Yeni Meram, Sayı. 694, 24 Mart 1952, s.3

yazısında, Konya’da tiyatro bulunmamasının eksikliğine değinir; tiyatronun bir mektep kadar yararlı olduğunu söyler, gelişmiş memleketlerde tiyatronun toplum ahlâkının düzeltilmesinde, geliştirilmesindeki önemine dikkati çeker. Kazım Koroğlu’na göre Konya’da tiyatronun teessüs etmesi için zamana ve çalışmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca şehirde sahneye çıkabilecek aydın ve kabiliyetle bayanlar bulunmaktadır. Bunlar kendileri bu hizmeti kabul etseler bile aileleri ve aile muhitlerinin rızasını ve onayını almaya muhtaçtırlar. Dolayısıyla bu görev için o temsil heyeti üyelerinin kendi aileleri arasındaki bayanlardan birkaç tanesini ikna etmekten başka çıkar yol yoktur.¹³

Gelgelelim, Kazım Koroğlu, aynı yazısında, Bedri Yıldırım’ın Konya Belediyesi’ndeki görevine atfen bir başka uyarıda bulunduğunu görüyoruz. O da kümes hayvanlarına, bunları satanların pek gaddar ve zalimce davrandıklarıdır. Belediye’nin bu işe el atmasını ister. Çünkü bütün varlıklarıyla insanlara hizmet eden tavuk, hindi, kaz, ördek gibi hayvanlara nankörce hareket ve eziyet edilmektedir. Bilhassa bu hayvanları alıp satanlar, beş on tanesini bir araya çatıp baş aşağı bir şekilde sürükleye sürükleye, hayvanların ağzından kan gelinceye kadar, çarşıda, pazarda herkesin önünde günlerce dolaştırırlar. Hiç kimse de buna karşı bir merhamet hissi duymaz, Belediye de Belediye azaları da hayvan cemiyetleri de oralı bile olmazlar. Kazım Koroğlu, toplumun ve Belediye’nin bu konudaki duyarsızlığını eleştirir, Bedri Yıldırım’dan olayla ilgilenmesini ister. Hatta bazı vicdansız kimseler tarafından hayvanlara yapılan bu eziyeti ve buna karşı kurumların ve insanların aldınışsızlığını işleyen bir tiyatro yazmasını tavsiye eder. Bu acıklı hali, sahnede arz ve teşhir ederse, belki yüreklerde bir yumuşama olur da Konya’da görülen bu gayri medenî haller önlenir diye görüşünü belirtir.¹⁴

Bedri Yıldırım da Kazım Koroğlu’na “Yarı Ciddi, Yarı Şaka” başlıklı yazısını ithaf etmiş, ayrıca bu yazısında ona cevap vermiştir. Ona göre, Konya kültürüne uygun bir sahne kurmak için, bütün çalışmalarına rağmen bayan eleman bulunamamıştır. Daha önce düşündükleri gibi aile çevresinde de yoktur. Teşkilâta üye arkadaşların akrabaları ya küçük ya da öğrencidir. Öğrencilerin derslerini ihmal

etmemek, öğretmenin ise vereceği dersleri hazırlamak gibi bir görevi vardır. Bu bakımdan onların aradığı kahraman daha çok daire ve kurumlarda çalışan hanımlar yahut kızlardır. İkinci konu da maalesef hayvanlara görülen cefaya karşı mevzuatta para cezası vardır. Bunlardan zabıta her gün birkaçını cezalandırırsa da baş etmek mümkün değildir. Aslolan ceza değil, aydınlatma ve ırşattır. Bunu için Kazım Koroğlu’na şöyle bir teklif ve hatırlatmada bulunur:

“Ben birkaç piyes yazmama rağmen bu hussustaki bilgisizliğimi mutekifim. Bu sebeple hazır mücadeleye geçmiş iken bu mevzuda bir piyes yazarsanız seve seve sahneye koyayım. Ancak vazife alacak kadın erkek aktör de bulamayacağımızdan rol sahiplerinin horoz ve tavuklardan seçilmesi lazımdır. Bu arada işin rejisörlüğünü de üstlenirseniz çok münasip olur. Ama gazeteler bir piyes yerine “Horoz döğüşü gördük” diye tenkit ediverirler”.¹⁵

Kazım Koroğlu, Bedri Yıldırım’ın milli sahneye bir bayan eleman bulmak için her nereye başvurmuşsa bir engel ve mazeretle karşılaştığından, her teşebbüsün akim kaldığından yakınmasına, “Hakikaten esef edilecek bir keyfiyettir. Fakat bu vazife için hariçten bir bayan da sipariş etmek imkânsız olduğuna nazaran sebat göstermenizi tavsiye edeceğim” şeklinde bir cevap verir. Daha sonra da konuyu tekrar tavuk, hindi gibi kümes hayvanların ayaklarından bağlanıp saatlerce feci bir durumda gezdirilip satılması sorununa getirir. Bunu yapan vatandaşların ihtarla, tekdirlle yola gelmeyeceği düşünceyle yetersiz para cezalarının arttırılmasını önerir. Belediyenin karar almakta gecikeceğini yahut almayacağını düşünerek, her ihtimale karşı bir piyes yazar. Kazım Koroğlu, “şimdiye kadar hiç tiyatro yazmaya heves etmemiştim.” demiş; piyeste Sahne Birliğine dâhil bulunan Belediye heyetinden iki zatın tavuk rolünü almaları ve ayaklarından köylünün eşeğine baş aşağı asılıp sahneye çıkarılmalarını önermiştir. Böylece tavukların on saatlik bela ve işkenceyi, açlığı ve susuzluğu onların dilinden yansıtmak istemiştir. Şimdiye kadar hiç piyes yazmadığı için eserinde eksiklerinin olabileceğini belirtmiş, bunların giderilmesini Bedri Yıldırım’dan beklediği-

13- Kazım Koroğlu, “Yarı Ciddi-Yarı Şaka: Yarenliğe Dair Yarenlik”, Yeni Meram, Sayı. 600, 30 Mart 1952, s.3

14- Kazım Koroğlu, “Haftabaşı Yarenliği: Yarı Ciddi, Yarı Şaka”, Yeni Meram, Sayı. 608, 7 Nisan 1953, s.3

15- Kazım Koroğlu, “Yarı Ciddi, Yarı Şaka”, Yeni Meram, Sayı. 608, 7 Nisan 1953, s.3

ni ifade etmiştir.¹⁶ Kazım Koroğlu'nun bu vesileyle yazdığı "Tavuk Tüccarı" piyesi **Yeni Meram**'da yayımlanmıştır.¹⁷

Tacettin Öney, "Bir Mektup" başlığı altında Sahne Birliği tiyatro çalışmasını eleştirir. Bedri Yıldırım ise bu eleştirileri yapıcı bulmakla birlikte bunun gazete sütunlarında yapılmasını istemez. Ona göre Tacettin Öney bu eleştirilerini, Sahne Birliği toplantısında yapmalıydı. Yıldırım, Sahne Birliğini yürüten bir çocuğa benzetir. Konya'da 27 sene önce bu işleri tecrübe ettiğini söyler. Ancak Konya'da tiyatronun bir türlü kurulmasını gerçekleştirememiştir. Konya, tarihen, ilmen, irfanen her bakımdan tiyatroya layıktır ama altı aydan beri Sahne Birliği'nde esen havadan anladığı bir şey vardır. İnsanlar işlerinde samimi davranmazlar, birbirlerine sevmeyi ve güvenmezler. Bu da sanatsal gelişmeleri engelleyen bir durumdur. Bedri Yıldırım'a göre Sahne Birliği, kuruluşundan bir ay sonra kapanma sorunuyla baş başa kalmıştır. Onu ayakta tutabilmek için Bedri Yıldırım ve arkadaşları çok çalışmışlardır. Temsil hazırlığı için bir sermaye lazımdır. Önceleri Kızılay destek verecek olur. Fakat buna formalite izin vermez. Ne bahasına olursa olsun bir eser meydana getirmek için Konya'nın en tanınmış amatörlerini teşvik eder. Bu defa da açık kapalı çeşitli kaptislerle karşılaşır. En sonunda Vatan Silistre'yi temsil eden beş altı arkadaşıyla oyunu sahneye taşırlar. Ama diğer arkadaşları mizikçilik etmişlerdir.

Bedri Yıldırım, ilk eserin bir komedi veya vodvil olmasını çok istemiştir. Fakat kadın oyuncu bulmak zordur. Bir tek kadına ihtiyaç duydukları için Vatan Silistre'yi seçmişlerdir. İmkânlar dardır. Sahne, dekor, ışık tertibatı bozuk ve yoktur. Ankara'da aranılmasına rağmen krep ve pat bulunamamıştır. Sahnede panoları bağlamak için örümce ağı gibi teller gerilmiştir. Bu işler yapılırken herkes seyirci kalmış, 800 lirayı geçen masraf, Bedri Yıldırım'a kalmıştır. Bu sorumluluğu üstlenerek Bedri Yıldırım, gazetelerdeki eleştirilerin daha yapıcı olmasını beklediğini ifade etmekte, her yeni şeyin baltalanmasını kabullenmemektedir.¹⁸

Bedri Yıldırım, Edirne'de görev yapmıştır. O yıllara dair (1930'larda) bir hatırasını yazmadan geçememiştir. Edirne'de İnhisarlar Baş Müdürlüğü'nde çalışmaktadır. Odacı yanına

gelir, bir kartvizit getirir. Kartvizitte "Beniâdem zade Meddah Sururi" (cemiyeti beşeriye azasından) yazılıdır. Kartviziti çok beğenen Bedri Yıldırım, o zaman herkes bir zade, bir azalık tutturmuş giderken onun bununla iftihar etmesini son derece anlamlı bulmuştur. Derhal bu önemli mevkii sahibi dostunun, yanına getirilmesini söyler. Rahmetli Süruri tanınmış bir meddahadır ve içeri girerken kendine mahsus tekerlemelerinden hoş beşten sonra başına gelenleri anlatır. Meddah Süruri, delilik ve deliler hakkında kurguladığı ve başından geçmiş gibi sunduğu hikâyesini bitirince şöyle der Bedri Yıldırım:

"Bugün sağ olsaydı, dünyaya, cemiyete bakarak acaba insanları hangi tasnife tâbi tutacaktı. Zır deli mi, zırr deli mi, yoksa hınzır deli mi?"¹⁹

Sonuç

Hatıralardan anlaşıldığı gibi Bedri Yıldırım, tiyatronun birçok yönüyle uğraşmıştır. Hatta bu tiyatro sevdası yüzünden bazen -Sahne Birliği'nde olduğu gibi- cebinden birçok harcama yapmıştır. Tiyatro dünyasındaki pek çok oyuncu, rejisör, yönetici tanınmış ve onlarla dost olmuştur. Bunlara Meddah Süruri gibi geleneksel tiyatronun ünlü simaları da dâhildir.

Bedri Yıldırım, bu tiyatro hatıralarının pek azını Yeni Meram'da yazmış yahut yazma fırsatı bulmuştur. Gündelik uğraşlar ve Konya'da tiyatro kurma çalışmaları onun epeyce zamanını almış ve belki de bu yüzden hatıralarını tamamlayamamıştır. Bir de buna, Konya'da geçen günlerinin son diliminde hastalanması ve tedavi için hastanede yatması gibi sebepler eklenebilir.

Tiyatro çalışmalarının çok azının kitaplaşması da dikkate değer bir husustur. Oysa belirttiğine göre, radyo oyunu, skeç de kaleme almıştır. Ne yazık ki bunların hepsi okurla buluşturulamamıştır. Bunu basılı tiyatro kaynaklarından öğrenmek mümkündür.

Bedri Yıldırım'ın yerel basındaki yazılarından çok geniş bir sanatkâr çevresi olduğu anlaşılmaktadır. Bu çevreye ilişkin vereceği her şey türlü bilgi, yapacağı nesnel değerlendirmeler, tiyatro kültür ve edebiyatına çok önemli katkı olacaktı. Maalesef bu, gerçekleşmemiştir. En azından bugün için biz bunlardan haberli değiliz.

16- Kazım Koroğlu, "Yarenliğin Yarenliği", Yeni Meram, Sayı.615, 15 Nisan 1952, s.2

17- "Kazım Koroğlu, "Yarı Ciddi- Yarı Şaka, "Tavuk Tüccarı", Yeni Meram, Sayı. 624, c24 Nisan 1952, s.3. Eser, iki perdeden ibarettir.

18- "Bir Mektup", Yeni Meram, Sayı. 487, 10 Ocak 1952, s.3

19- "Haftabaşı Yarenliği: Meddah Sururi'nin Başından Geçenler", Yeni Meram, Sayı. 659, 2 Haziran 1952, s.3

RIZA KONYALI KONYA ŞEHRİNİN MÜZİK ÇINARIDIR

**ÖMER
TOKGÖZ**

(SİYASET BİLİMCİ -
ARAŞTIRMACI - YAZAR)

Rıza Konyalı halk müziği alanında Konya türküleri ile meşhur olmuştur. Konya mızrabı alanında sazı ve sözü ile ekol olmuş bir sanatçıdır. Geçtiğimiz günlerde vefat eden Rıza Konyalı 72. sanat yılını idrak etmiş değerli bir sanatçımız idi. Kendine has hançere sesi ve otantik stilde Konya mızrabı atan kabiliyetli ve mahir bir bağlama sanatçısı idi.

Konyalı tanınmış halk müziği sanatçısı Rıza Konyalı ile 71.sanat yılı vesilesiyle 2024 yılı içerisinde bir araştırma dosyası hazırladım. Bu kapsamda İzmir’de yaşantısına devam eden rahmetli Rıza Konyalı üstadım ile 2024 yılı Ekim -Aralık ayları içinde birçok kez telefon görüşmeleri yaptım. İlk görüşmemizde kendimi tanıttım, tüm albümlerini dinlemiş bir hayranı olarak hürmetlerimi ilettim. Halini ve hatırını sorarak kendisine Konyalı hemşerilerinin selamlarını iletmıştim. Bu makaleye konu araştırmalarım ve yayınlanması için izinlerini almıştım. Rıza Konyalı’dan hemşerilerine son selamı iletmek bana nasip olmuştu. Üstat Rıza Konyalı bu görüşmelerden çok memnun kaldı. Sanatçımız iyi olduğunu belirterek Konyalı hemşerilerine ve sevenlerine selam gönderdiler. Bu vesile ile beni unutmamasınlar, Konya benim omuzumda duruyor. Yıllardır Konya’yı ve Konya türkülerini hakkını vererek ve onurla temsil ettim şeklinde mesaj vermişti. Sanatçı Rıza Konyalı, eşi vefat ettikten sonra hayatını İzmir’de huzur evinde sürdürüyor idi.

Daha önce de Rıza Konyalı hakkında sosyal medyada birçok kez ahde vefa amaçlı tanıtım yazıları hazırladım. Konya ve Rıza Konyalı adeta birbiri ile özdeşleşmiştir. Konya türküleri deyince ilk akla gelen kişi Rıza Konyalı’dır. Konya mızrabı denilince duayen bir sanatçı ve ekol olmuştur.

Rıza Konyalı TRT müzik kanalında katıldığı bir programda Konya türküleri için “ağlatır, hoplatır ve zıplatır demektir. Ağlatan türkülere örnek olarak Bağlar gazeli, Bülbül, Turnalar, hoplatan türkülere: Şerif Hanım ve Kozandağı türküsü ve zıplatır olarak ise Kabak ve Konyalı türküsünü örnek verir.

Rıza Konyalı 1933 yılında Konya merkeze bağlı Acıdort köyünde doğmuştur. Çocukluğu ve ilkokul hayatı Acıdort köyünde geçti. Amcasının oğlu Udi Mehmet’in verdiği curayla çalıp söylemeye başlayan Rıza Konyalı 15 yaşındayken, çift sürerken kullandıkları atlarını satıp Konya’ya geldi ve bağlama satın aldı. Bir çetnevirden sesini dinleyip beğenen Kepekçi Mehmet’in aracılığıyla Kel Galip’in çalıştırdığı Kayıklı Kahve’de sahneye çıktı.

Burada Rıza Konyalı bağlama, Ahmet Çopur divan sazı ve Karkınlı Kara kanun çalıyorlardı. Bu sanatçılarla birlikte altı ay çalıştıktan sonra annesi tarafından köye götürülen Rıza Konyalı, bir yıl sonra tekrar Konya’ya döndü ve yine Kepekçi Mehmet’in aracılığıyla, bu sefer İsmail Şahinkaya’nın çalıştırdığı Kızıl Kahve’de sahneye çıktı. Bu dönemde Silleli İbrahim Berberoğlu’ndan saz dersleri de aldı. Bu arada Tahir’in çalıştırdığı Cumhuriyet Gazinosu’na geçti.

1958 yılında, çalışmakta olduğu Cumhuriyet Gazinosu’nun bırakarak İzmir’e giden Rıza Konyalı, İzmir’de bir askeri matinede çalıp söyledi. Matineyi düzenleyen kişinin tavsiyesiyle sazı bırakıp solist oldu ve New York Gazinosu’nda çalışmaya başladı. Ertesi yılki fuarda okuduğu “Dağdan indim düze ben” adlı uzun havayla Müzeyyen Senar’ı etkileyen Rıza Konyalı, Senar’ın tavsiyesiyle İstanbul’a gidip Odeon firmasından plak çıkardı. Daha sonra Coşkun Plak’a geçen sanatçı, çalışmalarını 1967’ye kadar İstanbul’da sürdürdü, sonra tekrar İzmir’e yerleşti. Bu arada Muzaffer Sansözen’in davetiyle 1951 yılında Ankara Radyosu’nda Şerif Hanım ve Sille türkülerini çalıp söyledi. 1975 yılında İzmir Radyosu’na mahallî sanatçı olarak giren Rıza Konyalı’nın 60 civarında bestesi vardır. (<https://www.besteciler.com/52-besteci-söz-yazarı-ve-vokaller/p/547-rıza-konyalı.html>)

Haliç Üniversitesinde Rıza Konyalı hakkında

2017 yılında yapılan bir akademik çalışmada: "Konyalı Rıza Konyalı, yöresel özelliklerini taşımasıyla, yetiştiği coğrafyanın özelliklerini taşıyan bir sanatçıdır. Yıllar boyunca çeşitli yerlerde sanatını ortaya koymuştur. Rıza Konyalı kendine has bir sese sahiptir. Kullanmış olduğu tonlar onu en iyi ifade edebileceğimiz noktaya, temel seslere göre bariton olarak değerlendirmemize sebep olmaktadır. Konya kültürünün önemli sanatçılarından Rıza Konyalı hakkındaki görüşleri şu şekildedir; "Konya Türkülerine ve Konya folklor'üne sahip, özel bir sesi vardır. "Rıza Konyalı, Konya için çok önemli değerlerden birisidir.", "İcra olarak otantik yapıya sahiptir.", demişlerdir. Ayrıca ülkenin en önemli bağlama sanatçılarından olan Mehmet Erenler' in, Rıza Konyalı ile ilgili olarak "kendisi ile Ankara Radyosu'nda tanıştık. Kendisi yöresine hâkim ve usta bir icracıdır" görüşlerini belirtmiştir.

Rıza Konyalı, çıraklık ve kalfalık dönemleri boyunca Silleli İbrahim, Çopur Ahmet, Ahmet Gazi Ayhan ve Muzaffer Akgün'den müzikal tını ve bağlama icrası yönüyle beslenmiştir. Sanatçının birçok plak ve albüm kayıtları bulunmaktadır. Ayrıca "Kahvenin önünden gelir geçersin" adlı eser Rıza Konyalı'dan derlenmiş yani Konyalı bu eserde kaynak kişi olarak yer almıştır. Eser böylelikle TRT repertuvarına alınmıştır. Kaynak kişi olduğu eserler ile ilgili yorumlarını Rıza Konyalı, "Ben kaynak kişi oldum ama sahibi olan ben değilim. Bizim türkülerimizin sahibi halktır. Türkülerimizin geçmiş 600-700 sene öncesine dayanmaktadır. Ancak türkülerimiz notaya alınırken o an ki icraya göre yazılmaktadır. Bu nota öylece kalır ancak biz tekrar icra ederken bu eserleri farklı yorumlarız. Ben eserleri hocalarımdan duyduğum ve gördüğüm gibi yorumlamak-tayım. Tabi ki okurken kendi yorumumu da katıyorum." şeklinde ifade etmiştir.

Rıza Konyalı ayrıca yöresi dışındaki eserleri de sıklıkla icra etmiştir. Sanatçının bu konuda "Yörem dışındaki eserleri de seslendirdim. Sahnede dinleyenlerin istekleri üzerine her yöreden dilim döndüğünce eser okumaya çalıştım. Genellikle Neşet Ertaş'tan Kırşehir yöresi eserleri, Silifke ve Tokat gibi yörelerden eserler icra etmeye çalıştım. Her zaman insanların isteklerine cevap vermek zorunda olduğumu hissederek, Türkiye'nin yedi bölgesinden de eserler okumaya çalıştım." şeklinde bilgi vermiştir. (Mesut Çelik, Rıza Konyalı'nın

Seslendirdiği Beş Konya Ezgisinin Yer Aldığı Anahtarlarda Diktesi ve Mevcut Arşivlerle Karşılaştırılması, Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, S.B. Enstitüsü, İstanbul-2017)

Sanatçı Rıza Keleşer olan soyadını hem Konya şehrinin ismini duyurmak hem müzik sektöründe tanınmak üzere KONYALI olarak değiştirmiştir.

Rıza Konyalı Konya türküleri çalıp okuyarak meşhur olmuş, kendine has sesi ile söylediği Konya türküleri ve Konya mızrabı ile bilinmektedir. Rıza Konyalı 72 yıllık sanat hayatı içinde Konya türküleri deyince akla gelen ilk kişi olmuştur. Sadece Konya türküleri ile sınırlı bir repertuar ile yetinmemiş ve yeni türkü besteleri yapan bir sanatçıdır, Sanatçı bu süreçte 8 adet taş plak, 450 civarında 45 devirli plak ve 10'dan fazla albüm kaseti çıkarmıştır. Bazı plakları ve albümleri çok satanlar listesinde en üst sıralarda yer almıştır. Rıza Konyalı ülke düzeyinde tanınan, beğenilen ve sevilen bir sanatçıdır.

Rıza Konyalı kişilik ve sanatı ile bir Konya markasıdır.

Rıza Konyalı' ya Konyalı hemşerilerinin takdir ettiği kadar uzun yıllar çalıştığı ve ikamet ettiği İzmir halkı ve yerel yönetimler tarafından da sevilip sayılmaktadır. Yaklaşık 67 yıllık müzik kariyerinde 450 taş plak çıkaran 92 yaşındaki sanatçı Rıza Konyalı, hayatını sürdürdüğü huzurevindeki arkadaşlarına türkülerıyla vefat ettiği güne kadar moral kaynağı olmaya devam etmiştir. Müzik kariyerinde Müzeyyen

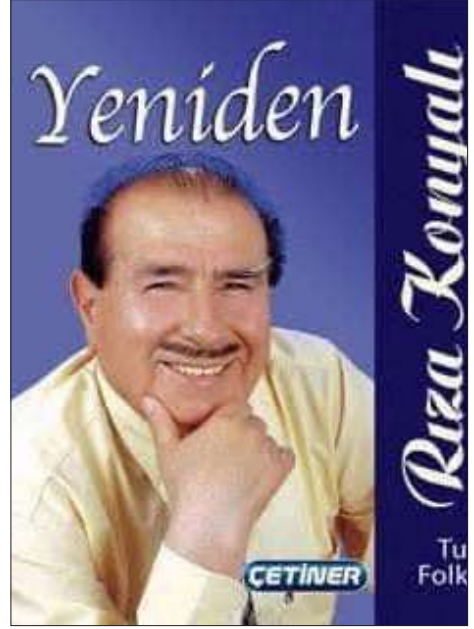
Senar, Orhan Gencebay, İbrahim Tatlıses, Ferdi Tayfur, Mustafa Keser, Neşe Karaböcek gibi birçok sanatçıyla aynı sahneyi paylaşan Konyalı, şimdi de türkülerini huzurevindeki arkadaşları için seslendiriyor. (<https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/huzurevinde-kalan-sanatci-riza-konyali-turkulerini-arkadaslari-icin-soyluyor>)

Rıza Konyalıyı bugünlere taşıyan ve meşhur eden Konya türküleri ve musikisi birçok araştırmacıya konu olmuştur. TRT sanatçı alımlarında yapılan sınavlarda ve eğitimlerinde Konya mızrabı atabilmek ve Konya türküsü söylemek önemli bir başarı unsuru sayılmaktadır.

Gazi Üniversitesinde 2017 yılında Konya türküleri üzerine yapılan bir akademik çalışmada: "Konya şehri, M.Ö. 7000'li yıllardan itibaren, zengin kültür izlerini bünyesinde taşımış, önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bunların yanı sıra, tarihte ipek yolunun ticaret ve konaklama merkezi olarak adeta bir müze şehri kimliğine sahip olan, başta Mevlâna olmak üzere birçok İslam büyüklerini yetiştirmiş, müzikal özellikleri yönünden de zengin bir Anadolu şehrimizdir.

Konya musikisi, üç temel alanda olgunlaşmıştır: Birincisi; Konya'ya Oğuz boyları ile gelmiş olan halk musikisidir. Köy ve obalarda gelişen, Türkçe söylenen bir müziktir. İkincisi; Türk Klasik Müziğidir. Klasik musiki, konaklarda, divanlarda yüksek kültürlü zümrenin müziği olarak gelişmiş, Arapça ve Farsça terennüm edilmiştir. Üçüncüsü: Tekke musikisidir. 13. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmış; ilâhî, kaside, na't gibi dinî ağırlıklı bir türdür. Tarikatlarda kullanılan bu müzik türü "zikir ve sema" ya eşlik etmiştir. Mevlevîliğin ve Osmanlı devleti boyunca gelişen Mevlevîhane etkisi ile birçok Konyalı besteci yetişmiştir. Aynı damardan beslenen sayısız halk ozanı da halk müziğini bugüne kadar devam ettirmiştir.

Konya müziğini Konya'nın sınırları dışına çıkaran Silleli Âşık Sururi ve Âşık Semi, padişah huzurunda saz çalıp divan okumuşlardır. "Sulu kahve" de yıllar boyunca diğer yerel sanatçılarla türkülerini icra etmişlerdir. Erken cumhuriyet döneminde Ankara devlet konservatuvarının uzman ve teknik elemanları Konya'ya kadar gelerek arşivleri için derlemeler yapmıştır. 1951 yılında kapatılan Konya halkevinin Konya musikisi üzerindeki olumlu etkileri olmuştur.

Konya'nın halk müziği, son derece zengin ve kendine özgüdür. Türkü derlemecileri Konya'dan yüzlerce türkü derlemişler ve bu türküler yıllarca radyolarda en beğenilen halk müziği örnekleri olarak çalınıp söylenmiştir. Konya türküleriyle ilgili ilk kapsamlı derleme çalışmalarından birini yapan Seyit Küçükbeziççi'ye göre Konya türküleri, Konya kültürünün bir aynasıdır.

Konya müzik kültürünün gelişmesine katkı sağlayan en önemli unsurlardan birisi de kaşık oyunlarıdır. Kaşık oyunları kökleri çok eskilere dayanmakta ve Horasan bölgesinde "Kaşoğ" adıyla eski tarihlerden bu yana oynanmaktadır. Kaşık, halk oyunlarımızın bir tamamlayıcısı olup, ritim çalgısı olarak da önemi büyüktür. Kaşık oyununun en iyi Konya bölgesinde bulunduğu bilinmektedir. Kadınlı erkekli kaşık oyunları, şehir ve kaza merkezlerinden başka, bölge içinde konaklayan aşiret obalarında da her şenlik vesilesi ile oynanmaktadır." Denilmektedir. (Berkay Gencer, Müzik Eğitiminde Konya Türkülerinin Tavır ve Okuyuş Stillerinin Analiz Edilmesi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara-Temmuz 2017)

Bu bağlamda Konya musikisi denilince Bozkır'ın çocuğu olan ova yaşamında hareketli ve ritimli kaşık havaları göze çarpar. Bu ritmik yapı ve atılan kıvrak mızrap ile kırık hava denilen türkü söyleme biçimi egemendir. Konya türküleri Selçuklu dönemi, Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet döneminden beri varlığını sürdürmektedir. Konya türküleri başkent ve san-

cak merkezi olan Konya kentinin hinterlandında ve kültür etkileşimi içinde olan Afyon, Ankara, Aksaray, Antalya, Isparta, Karaman, Kırşehir, Mersin, Niğde gibi çevre iller başta olmak üzere tüm Türkiye genelinde sevilerek dinlenilmekte ve keyifle icra edilmektedir.

Konya'da yakılmış uzun hava türü ezgilere pek rastlanılmaz. Konya'da türkü icrası bakımından birkaç ana ekol vardır. Şehir merkezinde Mazhar Sakman, Ahmet Özdemir (Kör Ahmet) ve Mustafa Kazanlıoğlu (Kazanova) stili egemendir. Bozkır tarafında ise türkü icrasında kullanılan bağlama, ut ve kanun yanı sıra cümbüş, klarnet ve keman enstrümanları eklenmiştir. Bir tür Silifke türküleri tarzında icra yapılır iken, Silile beldesinde ise ayrı bir ekol olarak Mehmet Karol (Kör Mehmet) tarafından temsil edilen daha dingin ve sakin tarzda Konya türkülerinin icra edildiği görülür. Aşık Salihi (Halil Yılmaz) Rıza Konyalı' dan sonraki dönemde meşhur olmuş ve ünü Konya dışına taşmış bir sanatkardır.

Konya mızrabı atmak veya tezenesi denilince bağlamaya tezenenin vuruluşu esnasında tarama tekniğine dayalı bir vuruş ve çalış söz konusudur. Yani "Konya mızrabı" hareketli kaşık havalarının yegâne usul, kıvrak ve hoş giden yönüdür. Çopur Ahmet, Silileli İbrahim ve Rıza Konyalı ustatlar bu tarzın esas ustalarıdır, yeni kuşak olarak ise Hasan Genç vardır. Bilindiği üzerine Konya türküleri üzerine en güzel değerlendirmeleri edebiyatçı yazar Ahmet Hamdi Tanpınar Beş Şehir isimli eserinde yapmıştır dedi. Tanpınar'a göre "Konya'da Mevlânâ kadar yükseklerde uçmasa bile varlığını bize onun kadar kuvvetle kabul ettiren ikinci -Selçuk epopesi de (destanı) düşünülürse- üçüncü bir varlık daha vardır, folklor. Ben Orta Anadolu türkülerini o gurbet, keder,

türlü ten yorgunluğu ve iç darlığı dolu acı dert kervanlarını bu şehirde tanıdım." demiştir.

Bu noktada merhum Alev Alatlı'dan ilginç bir yoruma göz atalım, "dünya görüşü ve müzik" başlıklı yazısında şöyle diyor: "Ancak, mesele- nin başka bir yönüne temas etmek istiyorum. Size biraz müziğin psikolojisinden ve dünya görüşleri ile ilişkisinden bahsedeceğim... Öncelikle anlamamız gereken, müziğin "dünya görüşü" nü yansıttığıdır; belli bir dönemin dünya görüşünü yansıtır müzik. Hemen bir örnekle açıklayayım; örneğin, Konya Ovası'nda güneş cura ile batar. Şöyle bir düşünün ne demek istediğimi. Cura sesinin, Konya ovasının yarattığı psikolojiyi düşünün. Aynı sesi sanayi toplumlarında bulamazsınız." Rıza Konyalı da bu yorumu doğrulayan ve somut bir örnek olarak ilk defa cura çalarak kendini geliştirdiğini ifade etmektedir.

Daha eskilere gittiğimizde ise Evliya Çelebi'nin gezip gördüğü zamanda Konyalılar için "...saz, söz, ney, sema ve sefaya düşkündürler." demektedir. Konya oturak âlemleri, öyle sanıldığı gibi, her rast gelenin, içine girebileceği bir ortam değildir. O meclise girebilmek için, yıllarca sözde sadakat, emanete sahip olma, mertlik, gözü peklilik, hele hele eline, beline, diline sahip olma gibi dürüst karakterden, mümeyyiz vasıflardan, tecrübeden geçmiş olmak lâzımdı. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında ve erken Cumhuriyet döneminde bazı muhitlerde içkili, oyuncu kadınlar ile yapılmış işret âlemleri ve asayiş bozukluğu nedeniyle yasaklanan oturak eğlenceleri hiçbir zaman Konya barana geleneğini ve musiki gecelerini temsil etmez. Realite olarak zaman zaman yaşanmaktadır.

Konya türküleri özgün çalış ve mızrap tarzı ve seslendiriş şekli ile TRT sanatçısı ve türkü

derlemecisi Nida Tüfekçi ve Yurttan Sesler korusu kurucusu Muzaffer Sarısözen'in ilgisini çekmiş ve bu alanda önemli çalışmalar yapmışlardır. Yine Konya türküleri ve mızrap tavrı TRT sanatçılarının gündeminde olan bir ekoldür. Mesela Şemsi Yastıman, Ali Ercan, Ahmet Gazi Ayhan, Kemal Koldaş ve Bircan Pullukcuoğlu gibi sanatçıların bizzat Konya'ya gelerek Mazhar Sakman, Ahmet Özdemir, Mehmet Karol, Turhan Tokgöz gibi mahalli sanatçılardan Konya tavrı türküleri dinlediklerini, birlikte meşk yaptıklarını ve derlemeler yaptıklarını biliyoruz. TRT sınavları ve eğitimleri kapsamında bir bağlama sanatçısının Türkiye geneli tavırlar ile birlikte özellikle Konya mızrabı atabilmesi ustalığına işaretettir. Hem enstrüman çalan hem de solist olarak Konya türküsü söyleyebilen bir sanatçı ise bu noktada yetkin bir sanatçı olarak kabul edilir. (<https://www.yenihaberden.com/konya-baranasi-ve-turkuleri-beyanindadir-14419yy.htm>) **Bağlama sanatçısı Rıza Konyalı'nın diskoğrafisinde yer alan türkülerin konulara göre dağılımı**

Rıza Konyalı otantik ve orijinal Konya türkülerinin patent kaynağıdır. Türkülerin Konya ağız ve şivesi ile ve Konya tezenesi ile doğru şekilde icrasının numune-i imtisal kişisidir. Ekşi sözlük ve YouTube platformlarında Rıza Konyalı albümlerine yapılan yorumlarda Rıza Konyalı için en güzel "annem" kelimesini söyleyen türkücü betimlemesi yapılmıştır. Şu Sille'den gece geçtim türküsünü icra ederken türkünün yapısı gereği Rıza Konyalı 45 kez dizelerde ve nakarat bölümünde kulağa hoş gelen biçimde "annem" demektedir.

Rıza Konyalı'nın 1974 yılında yaptığı Yeniden başlıklı albümünde Arif Sağ, Orhan Gencebay, Kadri Şençalar ve Mustafa Keser gibi ala-

nında isim yapmış sanatçılar kendisine eşlik etmiştir.

Rıza Konyalı'nın diskoğrafisini incelediğimizde 11 ayrı kategoride eserler seslendirdiği görülmektedir.

1. Konya türküleri: Klasik ve kaşık havası olarak bütün Konya türkülerini seslendirmiş, Konya mızrabını ustalıkla kullanmış, kalın erkek sesi ile birlikte tiz perdelere inip çıkan geniş ses aralığı ve hançeresi ile dinleyen üzerinde ayrı bir keyif bırakan şekilde seslendirmiştir. Özellikle Fındık Fıstık Albümü tamamen Konya türkülerine özel hazırlanmış ve enstrümantal olarak zengin bir içeriğe sahiptir. Orijinal Konya ağız, söz ve makam olarak nitelikli bir albümdür. Rıza Konyalı diskoğrafisinde ayrı bir yere sahiptir.

2. Gurbet ve aynlık türküleri: Dağdan İndim düze ben, Ağlaya ağlaya düştüm yollara, Genç yaşında ellerin kahrını çektim.

3. Tavsiyeler ve nasihatler içeren türküler: Görmüş geçirmiş bir insandan gençlere nasihatler içeren, Sakla samanı gelir zamanı, sakın oğlum sakın, bir baltaya sap olamadım, ne iş yaptıysam batırdım, ortaklık, Fazla zenginleşme, Cimri olma,

4. Karşılıklı konuşma içeren türküler: Dayımın Kızı, Teyzemin kızı, Baldız, Deli Remzi, Deli Remzinin Hatice'ye mektubu, Emine'nin mektubu,

5. Uzun hava türünde türküler: Küçük yaşta da görmedim anne kuağı, Biz Üç kardeşlik, Konya Mahpusu, Hapishanelerde duman tütüyor, Konyalı Cemil'in ağıtı, Manavgat yolları, Eylem turnam, Daha dolmadı mı?

6. Komedi unsuru içeren türküler: 58 model Şevrole türküsü ile 2.el ve bakımsız arabanın çıkardığı sorunlar esprili dille anlatılır. Keloğlan'ın mektubu ise masal kahramanı bugün

yaşıyor gibi tasvir edilir.

7. Köyünden bahseden türküler: Üç kardeş düştük yola (uzun hava), Acemoğlu türküsü

8. Kıbrıs Barış harekâtı türkükleri: Helal olsun şanlı ordumuza, Asker türküsü, Karaoğlan

9. Ankara ve Kırşehir yöresi türkükleri: Fidayda, Şeker oğlan, Çiçek dağı,

10. Almanya hasreti içeren türkükler: Almanya'nın yolları Hüseyin'im,

11. Sportif destek türküsü: Muhammet Ali Son söz olarak yaşayan kültür değerlerimize yaşarken sahip çıkarak onurlandırmak bu şehirdeki sade vatandaşın şehri yöneten herkese sorumluluk yükleyen bir durumdur. Konya türkükleri ve Konya mızrabı denilince akla Rıza Konyalı gelmektedir. Keşke 72 yıldır söylediği türkükler ile Konya folkloruna can veren sanatçımıza kendi şehrinde vefa gösterilip sahip çıkılsa idi. Rahmetli Mehmet Kayık hasta iken ve Rıza Konyalı sağlıklı iken şu etkinlikler yapılabilse idi. 1930-1980 arası kuşakta yer alan Çopur Ahmet, Mazhar Sakman, Ahmet Özdemir, Mustafa Kazanova gibi merhum sanatçılar ve/veya en güzel Konya türkükleri söyleyen Konya Bülbülü lakaplı Bedia Akartürk içinde sağ iken sahip çıkılması hususu izahtan varestedir. Bu kapsamda:

- Konya türküklerine can veren mahalli sanatçılarımızın için bir vefa ve sanat gecesi programı geleneği başlatılmalıdır. Kent merkezindeki ve ilçelerde sokak isimlendirmesinde bu isimlere yer verilmelidir. Mesela ivedilikle bir sokağa Rıza Konyalı ismi verilmelidir. Konya folkloru ve müziğine katkıları nedeniyle bu sanatçılarımıza veya yakınlarına Konya üniversiteleri ve Konya Büyükşehir Belediyesi ta-

rafından bir teşekkür beratı, hemşerilik beratı hatta fahri doktora verilmelidir.

- Konya kent müzesinde Konyalı mahalli sanatçılar seksiyonunda tüm görsel fotoğraflar, ses ve video görüntüleri digital olarak hizmete sunulmalıdır. Konya türküklerinin hikayeleri belgesel olarak başta seferberlik türküsü olan Menteşeli türküsü olmak üzere senaryolaştırılıp çekilmelidir. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarından bugüne kadar isim yapmış mahalli sanatçılarımızın biyografileri hazırlanmalıdır. Gramofon, plak, teyp, video olarak ses ve görüntüleri saptanıp arşivlenmelidir. Bu sanatçılar ve Rıza Konyalı özelinde makara teyp, plak, kaset, video kayıtları ve TRT arşivleri taranarak Rıza Konyalı-Konya türkükleri şeklinde seçkin eserlerinden oluşan bir seri albüm hazırlanmalıdır.

- Konya Baranası ve oturak akşamları otantik formu ve güncel haliyle bir kültürel oluşum olarak Valilik, Konya Belediyesi, İl Kültür Müdürlüğü ve Üniversiteler koordinasyonunda kurumsal olarak faaliyete geçirilmelidir. Bir konservatuar titizliğiyle yeni kuşaklara eğitim verilmelidir. Konya müzik festivali tertip edilerek, Konya halkına, ulusal ve uluslararası ölçekte konserler verilmeli ve "Konya Barana Geceleri" yapılmalıdır. (<https://www.yenihaberden.com/konya-muzik-festivali-15601yyhtm>) Bu vesile ile dönülmez yola giden Rıza Konyalı üstadıma tekrar yüce Mevla'dan rahmet dilerim, mekânı cennet olsun. Onu bir Sille türküsü ile yad edelim.

Rıza Konyalı- Şu Silleden Geçtim (1971)

<https://www.youtube.com/watch?v=zV273f2wrZUGt=28s>

BİR KİTABIN ARDINDAN

Bir kitabın sonuna geldiğinizde bir arkadaşla vedalaşırken olduğu gibi küçük ya da üzerinizde bıraktığı tesire göre büyük bir burukluk yaşarsınız. Kitabı kapatır, arkanıza yaslanır kapağını evirip çevirirken onun handiye ağzınızda bıraktığı tada odaklanırsınız, dalarsınız.

Bu normal olandır. Ah ki şimdilerde korkarım kimselerin ne durmaya ne düşünmeye zamanı olsun! Bitip tükenmeyen bir fil iştihasıyla hemen bir başkasına geçmek ve bir fayda kesbedip etmediğine bakmaksızın tüketmek en büyük marifet sayılır oldu. Sözüm ona yalnızca skor peşindeyiz. Bu bir çeşit obeziteye "Beyin fesadına" yol açar mı kimsenin umurunda değil. Maksat skor tablosunu şişirmek. Yok, hayır kitap böyle çerez gibi, atıştırılmalı gibi tüketilecek nesneler arasında yer almaz; almalı. Hoş çerez de öyle tüketilmeli ya neyse o bizim konumuz değil.

Nasıl yemek yiyince şöyle dört beş saat bir şey yemeyerek bunu sindirmeli ise bir kitap da nihayete erdiğinde onu hazmetmesi için beynimize biraz mühlet vermelidir. İnsan uzuvları makine değildir ve böyle dura dinlene çalışır. Tevekkeli yaratıcı kitabında "Bir işi bitirince başka bir işe koyul" diye buyurmuyor. Bu, yerine göre bedenle görülecek bir iş olur yerine göre ise sessiz bir köşede durup düşünme, tefekkür...

Kitapta biz yazarın düşünce dünyasından, hislerinden belki de hayatının belli bir kesitinden husule gelen birikime şahit olur, bunu kendi hayatımız yahut çevremizdekilerle mukayese eder, hasbelkader bir ders çıkarırız. Bu az şey midir? Tecrübe etmediğimiz bir dersi oturduğumuz yerde öğrenmek kanımca belki yıllarca dirsek çürüttüğümüz okul sıralarında elde edemeyeceğimiz bir bedava kazançtır.

Ne yazık ki ekranlardan saniyeler içinde akan resim, görüntü, video gibi içerikler dikkati ve odaklanmayı hedef almaktadır. Dikkat edelim, dikkat ve odaklanma yetimizi çalışıyorlar! Neyse efendim, bir kitaptan yola çıktık söz yine döndü dolaştı modern zamanlara ve teknolojiye geldi. Korkarım ki okurun hafıza-

FATMA
TUTAK

sına yenilik düşmanı tarih öncesi bir dinazor gibi kazanacağım.

Biz yine de uzmanı olmadığımız alanları çok kurcalamadan kitaplara gelelim. Ne diyoruz, kitabın sonunda durup düşünelim, hazmedelim; âlâ! En son okuyup bitirdiğim kitap Reşat Nuri Güntekin'e ait Anadolu Notları oldu. Üstat kitabında çocukluk ve memuriyet yıllarında Anadolu'ya yaptığı seyahatlerde aldığı notlardan yola çıkarak gözlemlerini paylaşıyor. Ama bu notlarda tarih sıralaması, belli bir düzen vs. yok. "Bunlarda (not kağıtları) ne zaman ne de yer kaydı gözetilmiştir. Zaten Anadolu'da zamanlar ve yerler kadar birbirine yakın ve birbirine benzer ne vardır?" Öyle, akışına bırakılmış bir hoş sohbet havasında ilerliyor. Kitabı okurken dedenizin veya bir aile büyüğünüzün hatıralarını dinlerken olduğu gibi bazen tatlı bir rehavete kapılıyor, bazen de Anadolu insanının kimi komik kimi garip hallerine şaşıyorsunuz. Yerine göre kendinizi bir alışverişte pazarlığın tam ortasında, yerine göre bozkırın en ıssız yerinde bozulmuş bir motor tamirini beklerken sıkıntıdan patlar buluyorsunuz. Bazen de Avrupalı usullerle tertip edilmeye çalışılmış bir balo(!) salonunda köşedeki bir berjere oturmuş etrafı gözlerken yakalanıyorsunuz kendinize. Otel odaları, devlet kurumları, kahvehaneler, evler, sokaklar... Sefalet, hastalıklar, bakımsızlık, ilgisizlik, çaresizliğin adını kadercilik koyarak işin içinden çıkmaya çalışsan, böylelikle kendisine bir selamet limanı inşa eden/ettiğini düşünen fakruzaruret içindeki insanlar...

Hasılı düşünecek, tartacak, karşılaştıracak çok şey var. Özellikle biz Anadolu'lu yazarlar bu yazılanların beşiğinde büyümüş, nazlı akan ırmakların ninnilerini dinlemiş, kırık toprağın, sert havanın hırçınlıklarıyla yoğrulmuş bu insanların bakiyesi olan bizler için. Onları bizden iyi kim anlayabilir. Eskiden İstanbul için buğday ve asker*sağlamaktan öte

bir anlam ifade etmeyen Anadolu şimdilerde ne ifade ediyor dersiniz? Acaba koca dünyanın büyükçe bir köy gibi algılatılmak istendiği bu küresel çağda Anadolu İstanbul için hâlâ taşra konumunda mı?

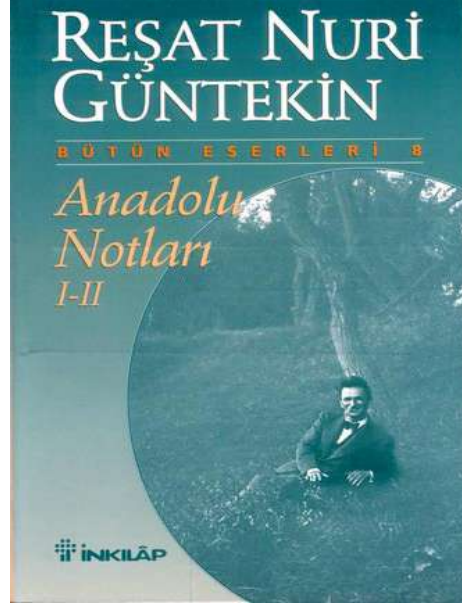
İşte kitaptan birkaç pasaj: **"Başiboş bir gezinti esnasında hiç ummadığınız rastgele bir insanın ağzından öyle bir şey işitebilirsiniz ki bir alim veya devlet adamından öğrenmenize imkân yoktur. Aktüalite çok kere fazla bir şey ifade etmeyen bir arazlar mecmuudur. Cevheri daha derinlerde aramak lazımdır."**

"Topraklarımızın üstünde ve altında ne ihtimallerin uyuduğunu biliyor muyuz? Kendi yurdumuzda henüz on beş yıl evvel keşfedilmiş bir adada gibiyiz..."

"Biz bu uçsuz bucaksız sahneyi hatta yakın bir istifade beklemeden, içinde hangi şekilde bir hayatın meydan alacağını düşünmeden baştanbaşa taramaya, işlemeye ve medeni müesseselerle donatmaya mecburuz."

İşte elini taşın altına koyan, birtakım mali-hulyalara dalmadan, gerçekleri olduğu gibi tespit eden ve tüm çıplaklığıyla gözler önüne sererken aynı zamanda hal çareleri de düşünüp öne süren tam bir aydın tavrı. Belki de herkes istidadı ve meşguliyeti ölçüsünde koyacak olursa elini, söz konusu taşın aslında o kadar da ağır olmadığı anlaşılacaktır.

Yazar, kitapta Anadolu'daki müspet gelişmelerden, ilerlemelerden bahsetmek yerine neden aksaklıkları bulup çıkardığı ve yazdığıyla ilgili bir soruya, aşkın, sevmenin türlü hallerinden bahsederek şöyle cevap verir: **"Aşkın öylesi vardır ki sevdiğinde kusur görmeye tahammül edemez. İyi giden taraflarından**

ziyade aksayan ve geri kalan tarafları görmeye ve bunlardan endişe duymaya meyleder."

Buradan hareketle bir turist yahut seyyah gibi gezilip görülecek yerler, yenilecek yemekler listesi vererek bir görevi ifa etmiş olmayacağını bilincindedir. Yazdığı romanlarda da bu konuya az veya çok muhakkak değinmiş veya dikkat çekmiştir. Çalıkuşu Feride'nin ancak Anadolu'ya giderek öğrendiği gerçekleri çokları onun dilinden dinlemiş ve fark etmiştir.

İşte kitapların etkisi ve dünyalarına daldığınızda size açık ettikleri sırları üzerinde düşünmenin nimetleri...

*Reşat Nuri Güntekin Anadolu Notları, Şaban Kumcu/Aksaray'ın Hafızası Şubat 2025

ACZİMİN GİRYESİ

**Ahmet
Sevgi**

YÜKÜNÜ YUKARI YIĞMAK

*Bir işe sen çok fazla talip olursan, bil ki karşı taraf
Yükünü yukarı yığar, ister altın ol istersen sarraf.*

7 Şubat 2025

(Ahmet Sevgi)